

SAMORZĄD LOKALNY W PROCESIE DYWERSYFIKACJI EKONOMII WSI

**Prof. dr hab. Andrzej Piotr Wiatrak
Wydział Zarządzania Uniwersytetu Warszawskiego**

1. Plan wystąpienia:

- **Wprowadzenie;**
- **Zadania gmin w świetle ustawodawstwa;**
- **Zagadnienia rozwoju lokalnego w gminach;**
- **Kierunki rozwoju wsi w strategiach rozwoju gmin;**
- **Ocena działań samorządów gminnych;**
- **Wnioski.**

Teza referatu:

Działania w większości gmin wiejskich w zakresie dywersyfikacji ekonomii wsi są niewystarczające i mają charakter działań doraźnych.

Podstawą referatu są: literatura przedmiotu i wyniki badań własnych z 2009-2010 r. w 10 gminach.

2. Zadania gmin w świetle ustawodawstwa:

Podstawą działań samorządu gminy – według ustawy o zagospodarowaniu przestrzennym – są m. in.:

- **Rozwój zrównoważony oraz wymagania ładu przestrzennego, w tym urbanistyki i architektury,**
- **wymagania ochrony środowiska,**
- **wymagania ochrony zdrowia i bezpieczeństwa ludzi,**
- **wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i dóbr kultury,**
- **walory architektoniczne i krajobrazowe,**
- **walory ekonomiczne obszaru,**
- **potrzeby interesu publicznego,**
- **potrzeby w zakresie rozwoju infrastruktury technicznej, w szczególności sieci szerokopasmowych.**

Podstawą działań w tym zakresie są:

- 1. Studium uwarunkowań i kierunków przestrzennego zagospodarowania gminy** jest dokumentem mającym służyć określeniu polityki przestrzennej gminy, która będzie realizowana w przyszłości i będzie podstawą jej zagospodarowania;
- 2. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego** – wynikający ze **Studium** – określa przeznaczenie, warunki zagospodarowania i zabudowy terenu, a także rozmieszczenie inwestycji celu publicznego. Składa się z części tekstowej i graficznej.
- 3. Strategia rozwoju gminy** jest długookresowym planem, wywierającym zasadniczy wpływ na zarządzanie rozwojem poprzez ustalenie celów strategicznych i operacyjnych oraz wynikających z nich zadań, projektów, przedsięwzięć, środków realizacji i sposobów ich realizacji.

Zakres dokumentów rozwojowych gminy:

- 1. Studium uwarunkowań i kierunków przestrzennego zagospodarowania gminy** – odpowiada na pytania: *gdzie?*
- 2. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego** – odpowiada na pytania: *gdzie i co?*
- 3. Strategia rozwoju gminy** – odpowiada na pytania: *gdzie, co, kto, jak, za ile? itp.*

Pierwsze dwa dokumenty mają charakter obligatoryjny, natomiast strategia – charakter fakultatywny.

3. Zagadnienia rozwoju lokalnego w gminach:

Rozwój lokalny – to zharmonizowane i systematyczne działanie, prowadzone w społeczności lokalnej, z udziałem zainteresowanych, którego rezultaty służą zaspokojeniu potrzeb miejscowej ludności i przyczyniają się do ogólnego postępu.

Rozwój lokalny obejmuje m. in. następujące działania:

- ▶ tworzenie miejsc pracy na danym obszarze,
- ▶ tworzenie i rozwijanie infrastruktury tego obszaru,
- ▶ rozwijanie działalności gospodarczej w oparciu własne zasoby i dbanie o ich wykorzystanie,
- ▶ kompleksowe tworzenie warunków życia i pracy,
- ▶ doskonalenie zawodowe ludności i oddziaływanie na „kapitał ludzki”,
- ▶ doskonalenie organizacji i funkcjonowania lokalnego systemu społeczno-ekonomicznego.

A. Działania bezpośrednio władz lokalnych w zakresie kreowaniu rozwoju gminy:

- 1. Opracowanie strategii rozwoju;**
- 2. Bezpośrednie inwestowanie – zwłaszcza w rozwój infrastruktury lub wchodzenie a'partem do spółek gospodarczych, fundacji itp.**
- 3. Informacja gospodarcza;**
- 4. Promocja gminy;**
- 5. Badanie, monitorowanie i planowanie rozwoju.**

B. Działania pośrednie władz lokalnych w zakresie kreowaniu rozwoju gminy:

- 1. Wspieranie przedsiębiorczości środkami ekonomiczno-prawnymi;**
- 2. Inspirowanie powstawania instytucji pozarządowych – np. fundacji;**
- 3. Aktywne uczestnictwo w instytucjach i organizacjach wspierających takie działania;**
- 4. Umożliwienie ludziom zajmującym się działalnością gospodarczą kontaktów z władzą centralną i biznesem zewnętrznym;**
- 5. Zawiazywanie sojuszy z innymi samorządami, instytucjami i przedsiębiorstwami.**

Działania pośrednie władz lokalnych są prowadzone następującymi metodami:

- ▶ **pomoc instytucjonalna;**
- ▶ **pomoc finansowa;**
- ▶ **instrumenty (środki) ekonomiczne i prawne;**
- ▶ **system informacji;**
- ▶ **działania edukacyjne i doradztwo;**
- ▶ **promocja i działania marketingowe.**

W oddziaływaniu na rozwój obszaru mogą być wykorzystywane wzorce rozwoju innych gmin, ale w dostosowaniu do miejscowych warunków.

4. Kierunki rozwoju wsi w strategiach rozwoju gmin:

Cele rozwoju i działań przedsiębiorczych w gminach wiejskich mają różnorodny charakter, które można sprowadzić do następujących obszarów aktywności:

- 1. Gospodarka** – rozwój działalności rolniczej i poza-rolniczej oraz stałe poszerzanie zakresu działań gospodarczych, najczęściej związanych z rozwojem działalności usługowej, w tym turystycznej. Małe znaczenie ma natomiast działalność wytwórcza i działania podejmowane na większą skalę;
- 2. Infrastruktura** – różnorodne działania obejmujące rozwój infrastruktury technicznej i społecznej, ułatwiające prowadzenie działalności gospodarczej i zwiększające komfort życia mieszkańców.

kierunki rozwoju wsi w strategiach rozwoju gmin cd.

- 3. Społeczność** – różnorodne cele i działania, mające na celu poprawę jakości życia mieszkańców poprzez wsparcie oferty edukacyjnej dla mieszkańców wsi, zapewnienie dostępności do opieki społecznej i zdrowotnej, rozwój społeczeństwa informacyjnego i kreowanie lokalnej tożsamości mieszkańców gminy.
- 4. Ekologia** – programy działań obejmujące utrzymanie czystego środowiska, ochronę walorów środowiskowych i krajobrazu, w tym odnawialnych źródeł energii, racjonalne użytkowanie zasobów naturalnych, edukację ekologiczną mieszkańców wsi itp.;
- 5. Przestrzeń** – działania idące w kierunku zapewnienia ładu przestrzennego i rozwoju zrównoważonego, m.in. takie jak: racjonalne wykorzystanie zasobów gminy i dostosowanie kierunków działalności do tych zasobów, rozwój wielofunkcyjności obszaru, rewitalizacja określonych obiektów.

5. Ocena działań samorządów gminnych:

Posiadanie strategii rozwoju gminy wg badanych
(w %; razem w gminie =100)

Gminy rozwojowe 44,6	Gminy oddalone 30,9	Gminy ogółem 37,6	Radni 68,1	Przedsiębiorcy 28,5	Rolnicy 23,0
--------------------------------	-------------------------------	-----------------------------	----------------------	-------------------------------	------------------------

Odsetek badanych wskazujących, że Urząd Gminy wspiera działania przedsiębiorcze:

Gminy rozwojowe 28,2	Gminy oddalone 28,6	Gminy ogółem 28,4	Radni 58,0	Przedsiębiorcy 20,1	Rolnicy 13,3
--------------------------------	-------------------------------	-----------------------------	----------------------	-------------------------------	------------------------

**Narzędzia wspierania działań przedsiębiorczych
(w % wg badanych, którzy wskazali ich stosowanie):**

Wyszczególnienie	Gmi- ny	Rad- ni	Przedsię- biorcy	Rol- nicy
obniżenie stawek podatków lokalnych	31,7	37,7	27,8	16,7
ulgi w podatkach i opłatach lokalnych	50,4	49,3	63,9	27,8
wykorzystanie na prefe- rencyjnych warunkach mienia komunalnego	13,8	18,8	5,6	11,1
uzbrojenie terenów inwestycyjnych	18,7	24,6	16,7	0
działalność doradcza	26,8	23,2	25,0	44,4
działalność promocyjna	27,6	34,8	19,4	16,7
inne działania	22,2	15,9	20,3	33,3

Ocena rodzajów działalności, których tempo wzrostu w gminach jest najwyższe (w %; razem w gminie =100)

Rodzaj działalności	Gminy			Radni	Przedsiębiorcy	Rolnicy
	rozwojowe	oddalone	ogółem			
Rolnictwo	8,9	60,9	35,2	40,4	31,7	35,6
Budownictwo	42,3	14,5	28,2	26,9	30,2	26,7
Przemysł	8,5	3,2	5,8	10,9	3,4	4,4
Handel	12,7	6,4	9,5	8,4	10,1	9,6
Turystyka	11,7	0,0	5,8	6,7	2,5	7,4
Usługi	12,7	5,0	8,8	8,4	8,4	9,6
Inne	0,9	0	0,5	0	0,6	0,7
Żadna	2,3	10,0	6,2	2,5	8,9	6,0

6. Wnioski:

Przeprowadzona analiza, dotycząca roli gmin w kreowaniu przedsiębiorczości wskazuje, że:

- 1. Cele i działania przedsiębiorcze w badanych gminach dotyczą w większym stopniu gmin niż podmiotów gospodarczych. W związku z tym większe znaczenie mają cele dotyczące społeczności i infrastruktury, a mniejsze – cele obejmujące gospodarkę i infrastrukturę ekonomiczną;**
- 2. Działania gmin obejmowały przede wszystkim rozbudowę infrastruktury technicznej i społecznej, jak: rozbudowa infrastruktury drogowej i wodociągowej, poprawa warunków infrastrukturalnych szkolnictwa, niwelowaniu różnic w warunkach kształcenia;**
- 3. Małą rangę w działaniach gmin miały przestrzeń i ład przestrzenny, mimo iż zwracano na nie uwagę w przyjętych strategiach i programach działania;**

wnioski cd.

- 4. Tempo zmian w gminach oddalonych w porównaniu z gminami rozwojowymi było na ogół niższe, jak również występowało zróżnicowanie kierunków ich rozwoju;**
- 5. Gminy oddalone w porównaniu z gminami rozwojowymi realizowały działania przedsiębiorcze z pewnym opóźnieniem, co wynikało z mniejszych środków przeznaczanych na rozwój;**
- 6. Strategie badanych gmin zawierają wiele przykładów działań przedsiębiorczych, skierowanych na rozwiązanie problemów gospodarczych i społecznych gminy, ale większość badanych respondentów nie zauważyło, aby urzędy gminy wspierały takie działania;**
- 7. Podstawowym instrumentem wspierania przedsiębiorczości w badanych gminach były ulgi i zmniejszenia w podatkach i opłatach lokalnych, a zwłaszcza w gminach oddalonych.**

Dziękuję za uwagę...